

Appendiks 6:

Man kan ikke både være rigtigt og forkert på samme tid

Udarbejdet af Berit Weigand Berg og Christian Noval

Dette lille skrives påstand er, at hvis man giver de unge dobbelt medlemskab er man også nødt til at lade dem være dobbelte. Dvs. hvis siger vi ja til dem, er vi nødt til at sige ja til hele dem i hele deres komplette kompleksitet. Også deres anderledes måder at bede på og deres anderledes ritualer. I hvert fald hvis vi ønsker at imødekomme det, som de unge forventer, nemlig at de er gode nok som de er i Guds øjne. Indtil videre har vi i folkekirken mest erfaring med unge med katolsk eller ortodoks baggrund, der vælger at blive konfirmeret. Hvilket i forhold til katolikkerne og de ortodokse er ret let, idet konfirmationen ikke den lutherske udgave ikke regnes som et sakramente men blot en trosbekræftelse og for de ortodokse gælder det ydermere at de ikke har et lignende ritual "hjemme" og derfor ikke er vokset op med et plejer, der har formet deres forståelse af, hvad der skal ske. Knap så let har det været med de katolske unge som traditionelt er blevet meldt ind i folkekirken som følge af den ikke-sakramentale konfirmation, og som samtidigt ikke – skulle de en dag ønske at vende tilbage til den katolske kirke - har modtaget noget der i den katolske kirkes øjne er sidestille med Firmelse.

Og en dag vil disse unge også ønske at blive gift og/eller at få deres børn døbt. Og hvad vil de gøre i den situation?

Unge som et ikke-problem problem

Inden for ungdomsteologien har vi i mange år arbejdet med skismaet: ikke rigtig voksen, ikke rigtig børn

Der er intet i teologien der peger på, at vi skal se unge som en fejl. De er hverken ufuldendte individer eller ikke fuldstændige mennesker, og tanken om at "de er ude for pædagogisk rækkevidde" eller "under ombygning" har teologisk begrundelse. Hverken i den teologiske antropologi jvf. Christian Noval¹ eller den eksegetiske teologi jvf. Ron Becker². Tværtimod ses ungdommen begge steder som en gave og en del af det at være menneske. Og for kirken også som en nødvendighed. De råber op, når vi bliver kyniske, eller bare gør som vi plejer. De bringer os dele af gudsrige i form af engagement og håb og de længes efter at høre til. Og det er dem, der bliver kaldet til at redde de situationer, som ikke kan reddes af andre, der gør op i magt, status osv. Der er bare ikke altid at vi som kirke forformidlet denne ungdommens nødvendighed hverken til dem eller til kirken selv.

De unge og kirken.

En større undersøgelse fra Tyskland viser at de unge gerne vil bære ansvar – også i kirken - men de vil ikke bære det alene jvf Tobias Faix³. Og det er netop her at problemet opstår. Enten i den udgave at kirke ønsker at give de unge for meget ansvar fx i form af lederopgaver, som de skal løfte

¹ Christian Noval. Dth, Teologisk konsulent i den katolske kirke i Danmark, Noval (2018)

² Ron Becker. PhD i teologi, Becker (2025)

³ Tobias Faix, Dth, rektor, professor for praktisk teologi og menighedspædagogik, samt for interkulturelle og empirisk teologi ved CVJM-Hochschule i Kassel. Faix (2018)

alene. Eller at kirken modsat ønsker at give dem for lidt ansvar. De må meget gerne bruge kirkens kælderlokaler og deltage i ting som de voksne har arrangeret. Men de skal helst ikke stille for mange krav (så som om penge) eller have for store forventninger (fx til at blive inkluderet i det der foregår). Unges manglende følelse af at blive inkluderet i det, der foregår i kirken er blevet belyst mange gange, bl.a. af Caroline Klintborg (tidligere Gustavsson)⁴, de store europæiske konfirmandundersøgelser ledet af Fredrich Schweitzer og af Karen Toksverd Hansen i hendes masterafhandling⁵

I denne gennemgang vil vi derfor sætte fokus på de unge fra to vinkler. Først fra de unge selv og derefter fra kirken.

Hverken eller, eller både og eller.....

I et forskningsprojekt blandt unge i Italien dukker der iflg. Francesco Cerchiaro⁶ en ret interessant "tredje gruppe" af unge op, i hans forsøg på at forstå unge med en religiøs dobbelt-identitet. De to første grupper betegner han *single* and *dual* identification. Single er de unge, der er vokset op i en familie, hvor mor og far har hver sin religiøse identitet, og hvor den unge har valgt side. Og ofte vælge side til fordel for den forældre, der repræsenterer mindretallet. Dual er dem, hvor de unge har valgt ikke at vælge side. Hvor de uden videre deltager i begge traditioner og ritualer. Dog mere som kultur og tradition end som personlig tro eller overbevisning. De unge udtrykker det som: *I grew up praying the 'Al-Fātiḥa' and the 'Padre Nostro'... I tried to fast with my father during Ramadan and I went to Mass with my mother... but I am neither Christian nor Muslim.*

Det tredje gruppe, den som overraskede Cerchiaro, kalder han for *Beyond*. Det er gruppen af unge, der stiller sig et helt andet sted, nemlig på deres eget. De vælger ikke side, men håndplukker det bedste fra begge sider, som de omsætter til deres egen platform.

Their narratives try to counter the idea of 'being mixed' as being 'half and half', and instead develop a narrative identity discourse centred on cosmopolitanism as a transnational attitude that allows them to overcome a static notion of ethnicity and religious belonging in favour of a spiritual approach seen as an anti-dogmatic self-religiosity⁷

Som en ung kvinde udtrykker det: I pray often. In my way. [...] I don't need to define myself as Muslim or Christian. But I have my own spirituality. I believe in a God... but you can pray in many ways

Og en anden fortæller:

I have two beautiful verses tattooed on my ankles. One from the Bible and the other from the Quran. These verses represent in a certain way my story. Some people in Morocco think that it is blasphemy to tattoo a verse of the Quran on your skin, even worse if you also have a verse from the Bible. But this is me. I am a believer, although I am not a strict Muslim or Catholic⁸

Som citaterne lader forstå, så har fokus for undersøgelsen været unge, der vokser op i blandede familier, hvor den ene er katolik (oftest moderen) og den anden er muslim (oftest faderen). Det er

⁴ Caroline Klintborg, Associate professor i religionspædagogik ved Stockholm Universitet

⁵ Karen Toksverd Hansen Mtheol, MParticipation, tidligere ungdomspræst i Struer

⁶ Assistant professor - Gender & Diversity, Radboud University, Nijmegen, The Netherlands

⁷ Cerchiaro

⁸ Cerchiaro

ikke den situation vi taler om, når vi taler om dobbelt medlemskab, men vi mener alligevel er der er meget at hente også for os i denne undersøgelse.

Der vil helt klart være nogen af de unge, der kommer hertil, som bliver *Single* i den forstand at hjemlandets kristendom vil forblive – eller måske ligefrem bliver – den eneste rigtige. Kommer de langvejs fra, kan kirke også blive et kulturhus for dem. Et sted, hvor modersmålet kan tales frit, hvor kirkelige og nationale traditioner kan fejres side om side, og hvor den i kroppen og sproget indlejrede kultur ikke hele tiden kommer i klemme med den danske. Hvor højt man taler, hvordan man går, hvad man må pege på og ikke pege på osv. Dog peger flere mindre undersøgelser på, at de unge kommer i de nationale kirker fordi de følges med deres forældre og at de forventer at holde op på et tidspunkt. Evt. når deres forældre er døde.

Kommer de unge fra et land, som man forholdsvis let vil kunne rejse til, vil det religiøse iflg. Råd Emil Saggau⁹ muligvis ligefrem være noget, som man rejser hjem til. Andre unge bruger flytningen som en anledning til at lægge om ikke selve troen men så det religiøse bag sig jvf Sarah Dunlop¹⁰ og Pete Ward:

Surprised by the plurality of beliefs and the side-lined church, Polish migrants find that they are no longer obligated to practise their religion and must come to terms with choosing how to be religious. Locating the sacred in church, family, and nature, they search for a sense of home and stability within their new social context. Traditional beliefs in God, Jesus, Mary, and angels still form the basis for personal meaning making, but the practice of religion in the context of the UK is often altered in response to increased options for religious practice, including not practising at all¹¹.

Dual er en situation som de unge vil kunne komme til at stå i, ved mødet med danske traditioner og ikke mindst danske relationer. De ender måske med at danne par med en, der har danske rødder, eller danner stærke venne-bånd der gør, at de nogle gange deltager i kirkelige handlinger i folkekirken og andre gange i en migrantkirke, en frikirke eller hjemlandskirken, uden at de selv finder det nødvendigt at vælge det ene frem for det andet, da de mest er der som ”gæster”.

Beyond ser ingen grund til at skulle vælge mellem kristne traditioner. De har fundet deres vej og skabt en religiøsitet og en relation til Gud, som virker for dem. En evt. kirkelig insisteren på at én slags bøn er mere korrekt end en anden, matcher ikke deres erfaring. Ikoner og brugen af dem vil være uproblematisk for dem, lige som bønner adresseret til Maria eller helgener er det, så længe det virker. Uanset hvad den lutherske sognepræst måtte mene om dette.

Disse tre grupper af unge, *Single*, *Dual* og *Beyond* svarer meget godt til, hvad man ser også i skandinaviske og nordiske undersøgelser blandt børn og unge med skandinaviske og nordiske rødder. Også hvis den ene forælder er religiøs eller troende mens den anden ikke er. Så selv om børn og unges kontekst umiddelbar fremstår mere entydig luthersk, er der alligevel meget at hente i dem i forhold til at forstå børn og unge måde at blive religiøse på.

Kludetæppe, byggeklodser eller bricolage – kært barn har mange navne

Et forslag til aktivitet for børn, der deltager i Den norske kirkes trosoplæringen er en bønnevandring som en del af en gudstjeneste. I den forbindelse er en række børn blevet spurgt om deres forhold til bøn og til oplevelse af at deltage i en bønnevandring. Kort fortalt, så betragter børnene bønnerne og andre religiøse praksisser som redskaber. De forventer at de virker, eller de

⁹ DTheol, Generalsekretær for Danske kirkers

¹⁰ Sarah Dunlop, DTheol, Faculty of Divinity, Cambridge

¹¹ Dunlop and Ward (2012)

håber i det mindste at de virker. Men de er hverken bevidst lutherske eller kristne i deres bønshandling. Hos børnene, skriver to forskere, der har været med til at interviewe børnene, er der mere tale om en ”hybrid och sammnsatt spiritualitet”¹². Noget der mest af alt minder om et kludetæppe, eller en bricolage (efter Claude Lévi-Strauss) En virkelighed der ofte udfordrer præsterne, fordi de synes at de finder for lidt viden om den luthersk kristendom i disse kludetæpper eller blandt de byggeklodser, som en præst udtrykker det, som børnene bygger deres tro op af. En præst begræder, at børnene er så selektive, når de forholder sig til kristen tro og spiritualitet. Denne selektive tilgang finder forskerne dog også hos de voksne – præster og kateketerne - der arbejder med trosoplæringsprojektet. I deres undervisning lægger de vægt på netop det af kristendommen og de kirkelige ressourcer, som de personligt har oplevet som meningsfulde. Og springer dem over, som de ikke selv finder værdifulde. Fælles for børn og voksne er altså, at man vælger det, man har erfaring med virker. Og hvor undervisningen kun præsenterer den ene ressource som fx præsten har fundet værdi i, kan bønnevandringen noget mere. Netop ved at skabe en mangfoldig introduktion til bønnen, sådan som bønnevandringen gør det, skaber man et rum for at børnene kan afprøve og siden hen genbruge den eller de bønsformer, som de synes virker. Også i deres hverdag, væk fra kirken, og også til emner, som ikke matcher kirkens tro (som en dreng, der beder om at hans hund må blive re-inkarneret) De dekonstruerer de byggeklodser, som de har fået, og sætter dem sammen igen på måder, der passer til deres behov og erfaringer, konkluderer forskerne

Religiøse, og måske kristne, men ikke kirke-kristne

I en dansk undersøgelse blandt unge fra 2020¹³ svarer 19% at de enten er meget eller delvis enige i at de praktiserer tro, religion eller spiritualitet, og de bliver derfor omtalt som ”de praktiserende”. 29% bliver i undersøgelsen kaldt for ”de åbne” – dem der er nysgerrige eller ikke afvisende, mens 52 – kaldet ”resten” - hverken er enige i udsagnet om at de praktiserer eller at de er nysgerrige.

Men blot 6 % er meget enige i at folkekirken er et relevant sted for deres tro og spiritualitet – selv om 19% erklærede sig for praktiserende - og lægger man de delvist enige oven i, når vi kun op på 21% der ser folkekirken som relevant, mod de samlede 48%, der enten var praktiserende eller åbne.

Intet tyder på at de er organiseret religiøse uden for folkekirken, men netop at de har sammensat deres egen religiøse praksis ud fra deres egne erfaringer og behov. Hvilket matcher med den nyere forståelse af sekularisering, hvor det ikke er troen, der forsvinder, men bekendelse til de klassiske religioner og tilknytningen til de religiøse institutioner.

Det immanente og autentiske

Ønsker om at livet skal være immanent og autentisk, som bl.a. Charles Taylor¹⁴ peger på, gælder altså også, når det kommer til tro og det religiøse. Og mens man godt kan modtage introduktion fra andre – og andre faktisk er en meget stærk påvirkningsfaktor, hvis de ellers er troværdige og autentiske jf. religiøse socialiserings agenter¹⁵ – så skal det i sidste ende på en eller anden måde verificeres af den troende selv. Nok i højere grad som ægte end som sand.

Men hvad er det så vi skal møde dem med, når de opsøger kirken? Skal vi set det som sjælesorg og give dem det, de efterspørger? Eller skal vi fastholde, at vi ”kun” har det at byde på, som ligger inden for vores ritualbog og den kirke-logik, der knytter sig til denne. Eller sagt på en anden måde:

¹² Graff-Kalleväg, 2019, 82

¹³ Baltzarsen, Maj (2020)

¹⁴ Taylor (2018)

¹⁵ Sherkat (

hvad skal vægte i mødet med de unge, der enten ser sig som *dual* eller som *beyond*? Sjælesorg eller kirkeret?

Vi vender os derfor nu til kirken. Dette afsnit har vi langt hen ad vejen formuleret som spørgsmål, idet vi ønsker at pege på nogle udfordringer, som vi tænker kan opstå.

Sakramenter

En af de udfordringer der opstår, når vi møder unge fra andre konfessioner end vores egne er, at de kommer fra kirker, der har et andet syn på hvad der er sakramenter og hvad der ikke er. Og hvilken konsekvenser deltagelse i disse sakramenter har, om ikke andet så i kirkeretlig forstand. Det er vi bevidste om. Men de kommer også og har andre folkelige traditioner, ritualer og udlægnings af sakramenterne med sig. Noget vi ved for lidt om, til at kunne gå i dybden med her, men som vi også kender fra den danske kontekst, hvor den folkelige forståelse af både dåb og konfirmation - og i særdeleshed sammenhængen mellem disse - kan ligge ret lagt fra kirkens¹⁶.

En anden udfordring er om "den anden kirke" acceptere den unges dobbelte medlemskab. I folkekirken har vi længe meldt konfirmanderne ind i folkekirken ved deres konfirmation. Med forventning om at de nu kun var medlem et sted. Den katolske Kirke har tidligere spejlet denne praksis, hvis de hørte om denne konfirmation, blev det automatisk opfattet som at den unge meldte sig ud af kirken, da aktiv deltagelse i et andet kirkesamfund medfører et kirkeretligt skisma. Den praksis er i dag ændret, så man spørger om man er blev meldt ind i Folkekirken og dermed ud af Den katolske Kirke.

Ægte dobbelt medlemskab vil forudsætte at begge kirkesamfund accepterer medlemskabet. Et ensidigt "dobbelt" medlemskab vil kun være semi-dobbelt, da det kun er accepteret af det ene kirkesamfund. Skulle den unge komme i kontakt med sig oprindelige kirkesamfund senere i livet, vil det i mange tilfælde opleves som en konflikt. I mange tilfælde vil det kirkesamfund også opfatte det semi-dobbelt medlemskab som en udmeldelse.

Nadver:

I folkekirken praktiserer vi åbne nadverborde. Den unge, der skulle have lyst til at deltage i nadveren i folkekirken vil ikke møde nogle hindringer, uanset om den unge har et, dobbelt eller ingen medlemskaber.

Åbne nadverborde findes dog ikke i alle kristne kirker, og mens de unge altså kan følges til nadver fx med de andre på konfirmandholdet, med familie og venner eller måske ligefrem en kæreste i den ene af de kirker, de evt. måtte være medlem af, gælder det samme ikke den anden vej. En katolsk unge vil ikke kunne tage sine lutherske venner med til nadver i den katolske kirke. Dette skisma er ret velkendt blandt ægtepar, hvor den ene er katolik og den anden protestant, men altså kun kan deltage i fælles nadver i den ene af kirkerne.

Dåb

Dåb vil formentligt ikke spille en særlig stor rolle for den enkelte unge selv, hvad enten de er barnedøbt eller vælge at blive døbt i forbindelse med deres konfirmation. Det, hvor det kommer til at spille en rolle er, når den unge med dobbelt medlemskab selv får børn, som den unge ønsker skal døbes. Den dobbelthed, som den unge har kunne stå i, kan den unge ikke videregive til sig barn via

¹⁶ Kaufmann og Berg (2022), Berg (forventet 2025)

dåben. For nuværende vil der kun kunne blive tale om én dåb, og den unge forældre vil være nødt til at vælge side på sit barns vegne. Det udløser en række udfordringer:

- Er barnet først blevet katolsk døbt, taber den unge forældre teknisk set nogle medlemsrettigheder, når den unge ikke kan få sit barn døbt og dermed optaget også i folkekirken, fordi barnet ikke kan døbes anden gang. Dette kan naturligvis klares med end indmeldelsesblanket, hvilket virker logisk for os som kirke, men ikke nødvendigvis for den unge, som jo netop selv har et dobbelt medlemskab, som kun juridisk men ikke liturgisk kan rækkes videre til den unges barn
- Skal vi i folkekirken styrke vores traditioner med fremstilling for at kunne tilbyde de unge forældre med dobbeltmedlemsskab et ritual, hvorigennem de kan give dobbeltheden videre til deres børn? Måske nok særligt relevant, hvis barnet er blevet døbt i den unge forældres hjemland, og der efterspørges en mulighed for at "gentage" dette også i Danmark
- Eller skal vi være åbne for at der skabes en kultur, hvor præster fra begge trossamfund er tilstede ved dåbshandlingen? Hvem der i sidste ende udfører selve dåbshandlingen burde være ligegyldig, idet vi godkender hinanden dåb. Men denne løsning vil give plads til at dobbeltheden fremstilles og videregives til næste generation mere som en enhed med to forskellige traditioner, end en kløft.

Kirkelige handlinger

Som konsekvens af, at vi som luthersk kirke kun har to sakramenter, er der en del kirkelige handlinger, som har en anden status når de finder sted i Danmark og når de finder sted andre steder. Det er konfirmation, vielser og begravelser. Selv om vi klassisk tænker mest på konfirmation og vielser, når vi taler om unge, så vil vi også medtage begravelser, da erfaringerne efter 22. juli 2011 peger på, at begravelser spiller en afgørende rolle i vores måde at forstå netop dobbelthed på. Men først konfirmationen og vielserne

Konfirmation – trosbekræftelse

Med nikket fra dele af de ortodokse kirker om, at det er ok at vi konfirmerer deres unge. Og i særdeleshed med aftalen om, at præsterne ikke automatisk behøver melde de konfirmerede ind i folkekirken, kan man måske sige at folkekirken nu tager konfirmationens folkekirkelige ekklesiologiske betydning alvorligt. Nemlig at der ikke sker noget i konfirmationen anden end det ganske store at troen bekræftes. Ingen konfirmerede har flere rettigheder hverken i folkekirken eller i samfundet end de ikke konfirmerede. Ingen ikke-konfirmerede har færre rettigheder hverken i folkekirken eller i samfundet end de konfirmerede. Og hverken dåben eller den unge selv ændrer karakter som følge af konfirmationen.

Her står folkekirken et helt andet sted end fx den katolske kirke. Man kan på sin vis sige, at folkekirkens konfirmation langt hen ad vejen minder om første kommunion, hvor det også forventes at der har været forudgående undervisning, men som i sig selv ikke er afgørende for den unges rettigheder i kirken. I mange kulturer har denne dag da også karakter af stor familiefest på samme måde som ved konfirmationen. (Dog med den forskel at den festlige dag rent faktisk indeholde et sakramente, nemlig selve kommunionen)

Ved at konfirmere katolikker giver vi dem derimod ikke det sammen, som de ville få ved at blive firmet i den katolske kirke. Så selv om konfirmation ikke er et sakramente i folkekirken, så ender vi alligevel med at må stille nogle spørgsmål til hvordan vi vil gribe det an, særligt når den unge har dobbelt medlemskab:

- Vil vi hjælpe den unge til at tilvælge konfirmationen i den anden kirke så frem den er et sakramente her?
- Vil vi udvide den nye tradition med, at vi altid konfirmerer uden at melde ind – med mindre den unge insistere på det - således at de unge kan få lov til at tage del i et stærk dansk og folkekirke tradition, uden at de dermed mister noget i eget trossamfund
- Vil vi fratage den unge muligheden for at blive konfirmeret i folkekirken, hvis den unge allerede er blevet firmet?
- Vil vi tydeliggøre både den folkelige og den kirkelige forståelse af den folkekirkelige konfirmation som trosbekendelse og velsignelse, der kan gentages, således af de unge med dobbelt medlemskab uden videre kan deltage. Uanset om den unge tidligere er blevet firmet eller overhørt i den anden kirke?
- Risikere vi dermed at konfirmationen mister sin tiltrækning, hvis den ikke længere forstås som noget unikt og som noget, der styrke eller genbekræfter dåben?

Borgerlige vielser i kirkens rum vs. Sakramentale vielser

Hverken ægteskab eller selve vielsen er et sakramente i den danske folkekirke. Og en vielse i den danske folkekirke er derfor en sekulær vielse, der finder sted i en kirkelige setting. At være kirkelig viet referere juridisk set udelukkende til hvem der forestod den, hvem der registrerede den og i de fleste tilfælde stadigvæk også til hvor vielsen fandt sted. Men ikke til at den har en særlig kirkelig gyldighed. Selv om vielsen ikke er et sakramente, har den dog en fast autoriseret liturgi, som præsterne er forpligtet på at følge. Ikke kun for hvad der gælder den juridiske del af handlingen – selv tilspørgslen og proklamationen – men også når det handler om læsninger, bønner og velsignelse

Denne dualitet mellem at det ikke er et sakramente, men alligevel noget, der ligger i faste liturgiske rammer kender præsterne alt til, men det er ikke givet at brudepar er klar over dette. Uanset om det er en dansk-dansk par, et blandet par eller et par, hvor begge har rødder andre steder.

Mange brudepar kommer med ønske til liturgien, som i princippet skal afvises. Dog bliver det ofte fortolket sådan at der er plads til at brudeparret arrangerer et musikindslag, som bliver betragtet som et motet-indslag, og at liturgien enten helt eller delvist foregå på et andet sprog en dansk. Hvilket understøttes af at ritualet findes oversat til en række andre sprog.

Spørgsmålet er hvad der sker når brudepar, hvor en eller begge har et dobbeltmedlemsskab ønsker en vielse i folkekirken. Kan de være med til at forme liturgien, således at deres dobbelthed kommer til udtryk? Kan de medtage liturgiske led, som kulturel status i deres hjemlandskirke? Kan de medtage led, som har sakramental status i deres hjemlandskirke? Og hvem skal afgøre, hvad der er hvad? Sognepræsten der skal stå for vielsen? Eller biskoppen?

En vinkel mere: hvordan vil deres anden kirke tænke om vielsen? Vil de betragte den som sakramental, også selv om den er foregået i en lutherske kirke? Eller vil den kun være kirkelig gyldig i den ene af deres to kirker, men ikke i dem begge? I Den katolske Kirke er enhver vielse uden for Den katolske Kirke pr automatik ugyldig. Uanset om den finder sted i folkekirken, på rådhuset eller på en strand i Asien. Vil det sige at de unge kan risikere at stå i en ikke-gift virkelighed, hvis de flytter ”hjem”, eller senere beslutter sig for kun at have et medlemskab? Skal vi evt. - for at forhindre denne forvirring - begrænse deres medlemsrettigheder og kun tilbyde at velsigne dem?

Eller sagt med ord lånt fra en anden artikel af Francesco Cerchiaro: Står vi som kirke for at Displaying difference eller displaying sameness hos brudeparret eller mellem vores forskellige kristne traditioner?

Begravelser

Blandt de unge, der døde på Utøya som følge af terrorangrebet den 22. juli 2011 var en række unge, der havde dobbelt kulturbaggrund. Og da der var tale om et tab og en tragedie, der ikke kun berørte den enkelte unges egen kontekst, men en hel nation – ja måske tilmed på sin vis hele verden – kom begravelserne af disse til at spille en både central og afgørende rolle i såvel sorgprocessen som i helingsprocessen. Målet var at det ikke skulle lykkes at skabe en kløft imellem ”dem og os”, hvor de norske unge fik norske heltebegravelser, mens de unge med anden kulturbaggrund blev forbigået eller overset.

Samtidigt var der et enormt tidspræs på liturgerne. Løsningerne skulle være velfungerende – såvel kulturelle som religiøse – og de havde ganske kort tid til at komme op med dem.

Begravelserne af de unge med dobbelt kulturbaggrund faldt i tre grupper, der på sin vis spejler de tre grupper fra Cerchiaros arbejde: single, dual og beyond. Nogle unge blev fløjet hjem til familiens hjemland og fik en helt igennem single begravelse efter hjemlandets skik og traditioner. Nogen fik en begravelse, bestående af to dele. En tydelig norsk del efterfulgt af den tydelig muslimsk del. Men det lykkedes også i nogle tilfælde at skabe et ritual, hvor de to traditioner mere eller mindre stod solidarisk side om side.

Selv om vi begræder denne katastrofe og samtidigt beder til at noget lignende aldrig måske igen, heller ikke i Danmark, så har vi allerede mødt det i mindre grad. Dels ved angrebet ved Krudtønden og synagogen tilbage i 2015 og dels ved skyderiet ved Fields 2022. Da disse skyderier oftest finder sted, hvor der er mange mennesker samlet, og da de unge ofte befinder sig netop sådanne steder – i skole, ved kultur eller sportsbegivenheder – så er risikoen for at det vil være unge, der bliver ofte for disse handlinger ganske stor.

Og selv om der ikke er tale om en noget større eller noget, der ryster nationen, så er alle dødsfald blandt unge tragiske og udløser om ikke andet så en lokal krise, der kræver at vi som kirke kan agere i situationen på en måde, som vi samles i stedet for at splittes. Særligt hvis der er tale om drab, men også hvis der er tale om ulykke hvor flere unge måske var involveret eller måske ligefrem årsagen til ulykken. Og som i Norge ofte med ganske kort tid til at blive klar i. Her bliver vi som kirken en aktør, der er med til at skabe det eftermæle, som den unge for. Nemlig om det var en ung, der var single, dual eller beyond i såvel kultur og religiøs forstand, og om kirken kunne give plads til dette i liturgien

Literatur

Baltzarsen, Maj et al (2020). Folkekirkens potentialer og barrierer blandt unge voksne. Analyse og Tal

Becker, Ron (2025) Reading The Young Testament. Looking at Young People Through God's Eye. PhD afhandling forsvaret ved Vrije Universiteit Amsterdam januar 2025

Berg, Berit Weigand (forventet 2025) *The Postponed Baptism. The Experience of Being Baptized Prior to Confirmation* in Hegstad, Harald et al. Baptism in Times of Change

Cerchiaro, Francesco (2020) Re-mixing faith. Religious identification amongst offspring of Christian-Muslim couples. Paper fremlagt på IASYM konferencen i 2020

Dunlop, Sarah and Ward, Pete (2012) From Obligation to Consumption in Two-and-a-half Hours: A Visual Exploration of the Sacred with Young Polish Migrants in *Jornal of Contemporary Religion* Vol 27, Issue 3

- Faix, Tobias og Künkler, Tobias (2018) Generation Lobpreis und die Zukunft der Kirche: Das Buch zur empirica Jugendstudie 2018. Neukirchener
- Graff-Kallevåg, Kristin og Kaufman, Tone (2018) Byggekløss-spiritualitet? En studie av spiritualitet i den norske kirkes trosopplæring. Primset bok
- Graff-Kallevåg, Kristen og Kaufman, Tone (2019) *Bricolage och byggklossar. Kyrkans tradition I händerne på barn och unge* i Forsling, Josef et all (red) "Man skal vara sig själv" En bok om ungdomar, tro og delaktighet.
- Gustavsson, Caroline (2016) Delaktighetens kris. Gudstjänstens pedagogiska utmaning. Artos
- Hansen, Karen Togsverd (2017)
- Kaufmann, Anders og Berg, Berit (2022) Præstentation af projektet "den udskudte dåb"
- Noval, Christian (2018) Wired for Holiness – A Theological Anthropology of Youth Based on David Kelsey's "Eccentric Existence". Independently Published
- Schweitzer, Friedrich et all (2010) Confirmation Work in Europe. Empirical Results, Experiences and Challenges. A Comparative Study in Seven Countries Gütersloher Verlagshaus
- Schweitzer, Friedrich et all (2015) Youth, Religion and Confirmation Work in Europe. The Second Study Gütersloher Verlagshaus
- Sherkat, Darren E (2003) *Religious Socialization Sources of Influence and Influences of Agency* i Dillon, Michele (ed) Handbook of the Sociology of Religion Cambridge University Press 2003
- Taylor, Charles (2018) A Secular Age, First Harvard University Press